

Żywienie ar

Co ary jedzą w swoim naturalnym środowisku?

Cz. I

dr n. przyr. Iwona Palczewska

Fot. C. Korkosz

Jodi Giannini z Macaw Society of America w jednym ze swoich artykułów napisała, że ary jedzą wszystko, włącznie z meblami i małymi dziećmi. To oczywiście żart, choć może, gdyby tak było, żywienie ar w polskich warunkach nie byłoby tak trudne?

Ary należą do gatunków papug o bardzo specyficznych wymaganiach żywieniowych. Oczywiście ary nie są wyjątkiem, każdy gatunek papug ma swoje indywidualne potrzeby, dlatego zawsze irytuje mnie widok opakowania mieszanki ziaren czy granulatu, na którym są obok siebie obrazki żako, amazonki i ary lub jest napisane: „dla średnich papug”, „dla dużych papug” itp.

Ary to grupa spokrewnionych ze sobą gatunków papug, należących do 6 rodzajów: rodzaj *Anodorhynchus*, liczący dwa współcześnie żyjące gatunki: największą z ar i z papug w ogóle, liczącą prawie metr długości, arę hiacyntową (*Anodorhynchus hyacinthinus*) oraz podobną do niej, znajdującą się na granicy wyćpienia, arę błękitną (*Anodorhynchus leari*); trzy rodzaje

zawierające tylko po jednym gatunku – rodzaj *Cyanopsitta* z arą modrą (*Cyanopsitta spixii*), zaliczaną do gatunków krytycznie zagrożonych wymarciem, rodzaj *Diopsittaca* z najmniejszą z ar, arą epoletową (*Diopsittaca nobilis*) i rodzaj *Orthopsittaca* z niewiele większą arą żółtolicą (*Orthopsittaca manilata*); rodzaj *Primolius* (do 2001 roku obowiązywała nazwa *Propyrrhura*) z ma-

to znanymi gatunkami: stosunkowo liczną arą żółtoszyją (*Primolius auricollis*), arą niebieskogłową (*Primolius couloni*) oraz coraz rzadszą arą marakana (*Primolius maracana*); i oczywiście rodzaj *Ara*, od którego nazwę w języku polskim wzięła cała grupa gatunków tych papug. Do czasów współczesnych dożyło 8 gatunków z rodzaju *Ara*, m.in. najpowszechniej chyba znane i jeszcze dość liczne w naturze: ararauna (*Ara ararauna*), ara żółtoskrzydła (*Ara macao*), ara zielonoskrzydła (*Ara chloropterus*), ara kasztanowoczelna (*Ara severus*), zagrożone wyginięciem: ara oliwkowa (*Ara ambiguus*), ara zielona (*Ara militaris*) i ara różowooka (*Ara rubrogenys*) oraz krytycznie zagrożona ara szafirowa (*Ara glaucogularis*), której populacja najprawdopodobniej nie przekracza 200-250 osobników. W sumie żyje na świecie 16 gatunków ar.

By poznać zwyczaje żywieniowe ptaków, najlepiej przyjrzeć się ich życiu w środowisku naturalnym. Ary, choć wszystkie zamieszkują podobny biotop – korony drzew lasów deszczowych Ameryki Południowej – wykształciły co najmniej trzy odmienne strategie żywieniowe. Dzięki temu, zamieszkując ten sam obszar geograficzny, zajmują różne nisze ekologiczne i nie konkurują ze sobą o pożywienie.

Najbardziej skrajnym przykładem strategii żywieniowej wśród ar jest bardzo wąska specjalizacja, występująca m.in. u ary błękitnej, hiacyntowej i żółtolicej. W środowisku naturalnym 90% diety ary błękitnej stanowią owoce palmy *Syagrus coronata*, zwanej licuri. Owoce te, wielkości śliwki mirabelki, przypominają miniaturowe kokosy. Rosną w gronach, mają włóknistą zieloną osłonkę, a w środku tkwi „pestka” wielkości orzecha laskowego o bardzo grubej i twardej skorupie. Osłonka jest bardzo bogata w beta-karoten, czyli witaminę A, zaś jądro orzecha to „bomba kaloryczna” (527 kcal/ 100 g), składająca się w 50% z tłuszczu, w 12% z białka i zaledwie w 10% z węglowodanów. Tłuszcz orzechów licuri to w 80% tłuszcz nasycony.

Ary hiacyntowe, choć także prawie wyłącznie żywią się owocami palm, nie są tak wyspecjalizowane. Ich dieta składa się głównie z 4 rodzajów orzechów: acuri (*Attalea phalerata* lub *Scheelea* sp.), bocaiuva (*Acrocomia aculeata*), babassu (*Orbignia martiana*) i caranda (*Copernicia alba*). Najrzadziej zjadane są caranda, bo są zbyt

Dieta ar błękitnych w 90% stanowią owoce palmy licuri. O ich żywieniu w naturze i problemach z nim związanych opublikowaliśmy w numerze 3/2007 „Wolier” artykuł napisany przez Davida Waugha z Fundacji Loro Parque. Fot. Karl-Heinz Lambert

włókniste oraz babassu, najprawdopodobniej dlatego, że zawierają tzw. goitrogeny – związki chemiczne niezdrowe dla tarczycy, a także są zbyt duże nawet dla dzioba największej z ar. Ary hiacyntowe często schodzą na ziemię i żerują wśród opadłych owoców.

Ara oliwkowa przyjęła jeszcze inną strategię. W Kostaryce papugi te uzależnione są niemal wyłącznie od drzew *Dipteryx panamensis*, żywią się ich owocami, migrują

wraz z asynchronicznym ich dojrzewaniem w różnych rejonach, gniazdują w ich dziuplach. Natomiast populacja ekwadorska gniazduje w martwych pniach drzewa *Cavanillesia plantanifolia*, a jedna z par tych papug, obserwowana w Ekwadorze, żywiła się prawie wyłącznie... storczykami. Ary te jedzą również orzechy palmy maquenque (*Socratea exorrhiza*) oraz nasiona drzew *Sacoglottis trichogyna* i *Lecythis ampla*, którego miseczkowate owoce,

Rola glinki zjadanej przez ary nadal nie jest do końca wyjaśniona. Fot. Tomasz Tyranowicz (www.pl-TV.com).

o średni pojemnik

Najbardziej ciekawym jest to, że żółtolicie palmy i czyste i surowe mała tła dużo w chów s i nienas dużo w no-porcza olb (1700 p chęwce ją się p burity, w spród do tak s zachow. psychikę trzeba p nych wa w waru z najwię

Są ws jące” na kład ara dużo b przypon cietny c części rc sami tłuszcz o dużej : jest spor

Ostatr określić j na przykł żywienie talea pher princeps, i epoletow rującą na ata. Ow przez luc zwany co ści coyl i czy trzecl w słońcu wiście jec mentowa

Rola gli nej przez dziennych

o średnicy 20 cm, mogą służyć za całkiem pojemne naczynka.

Najbardziej skrajną strategię specjalizacji przyjęła jedna z najmniejszych ar, ara żółtolica – 96% jej diety stanowią owoce palmy *Mauritia flexuosa*, zwanej buriti. Soczyste jądra tych orzechów, o konsystencji surowego ziemniaka, zawierają bardzo mało tłuszczu, bo zaledwie 4,5%, a za to dużo węglowodanów. Olej z tych orzechów składa się z tłuszczów nasyconych i nienasyconych w proporcji 1: 3, zawiera dużo witaminy E i ma niezwykle czerwono-pomarańczowy kolor, który zawdzięcza olbrzymiej zawartości karotenoidów (1700 ppm, czyli 30 razy więcej niż w marchewce!). Ary żółtolice nie tylko odżywiają się prawie wyłącznie orzechami palmy buriti, ale także gniazdują gromadnie w spróchniałych pniach tych drzew. Jeżeli do tak specyficznej diety dodać niezwykle zachowania społeczne i bardzo wrażliwą psychikę tych papug, podatność na stres, trzeba przyznać, że stworzenie optymalnych warunków dla hodowli tego gatunku w warunkach sztucznych jest jednym z największych wyzwań dla hodowcy.

Są wśród ar gatunki mniej „wybrzydzące” na jedzenie. Należą do nich na przykład ararauna i ara zielona. Ich dieta jest dużo bardziej zróżnicowana, bardziej przypomina to, co sobie wyobraża przeciętny opiekun papugi: owoce, zielone części roślin, pączki, kwiaty, nasiona, czasami tłusta larwa, ale i tu udział orzechów o dużej zawartości tłuszczów nasyconych jest sporo większy niż np. u amazonek.

Ostatnią grupą ar są gatunki, które można określić jako owocozerne. Należy do nich na przykład ara szafirowa, której główne pożywienie stanowią miękkie owoce palm *Attalea phalerata*, *Acrocomia tolai* i *Scheelea princeps*, ara zielonoskrzydła czy maleńka ara epoletowa, którą często można spotkać żerującą na owocach palmy *Acrocomia aculeata*. Owoce tej palmy cenione są także przez ludzi, którzy pędzą z nich alkohol zwany coyol. Podobno po wypiciu dużej ilości coyol i wytrzeźwieniu, nawet po dwóch czy trzech dniach, wystarczy postać trochę w słońcu i znów się jest pijanym. Ary oczywiście jedzą wyłącznie świeżutkie, niesfermentowane owoce prosto z drzewa.

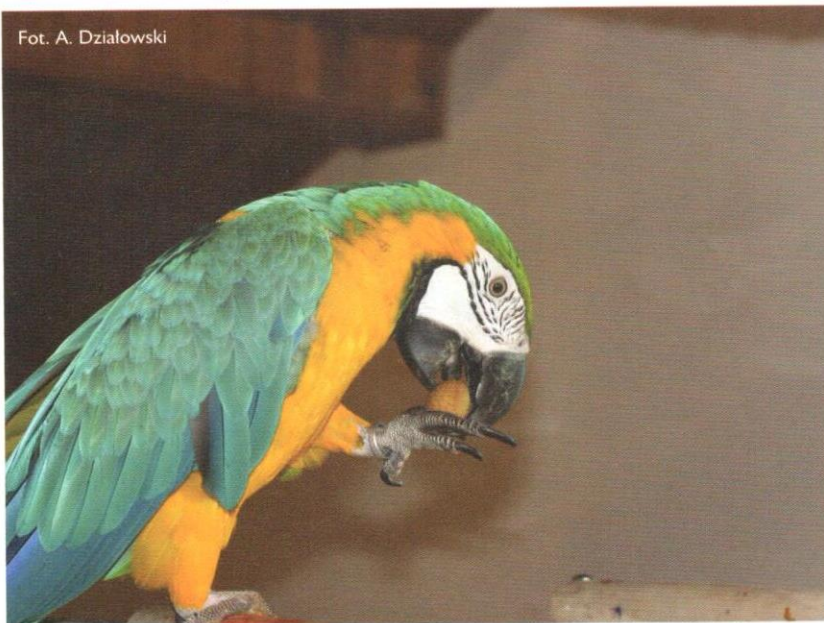
Rola gliny z klifów nadrzecznych, zjadanej przez ary i inne papugi podczas codziennych, gromadnych sesji, pozostaje na-

Fot. A. Kruszewicz

Ary zielone i ararauny mają bardziej urozmaiconą dietę w naturze, zatem łatwiej im stworzyć optymalne warunki hodowli niż innym arom.

Fot. A. Działowski

dal zagadką. Zachowanie papug wskazuje, że spożywanie gliny pełni ważną funkcję w ich fizjologii. Jednak nie wszystkie populacje ar jedzą glinę, nie jest więc ona niezbędna do życia. Potencjalna rola gliny jest dwojaka, wiąże ona toksyny roślinne w przewodzie pokarmowym, uniemożliwiając ich absorpcję i zatrucie organizmu ptaka, i stanowi źródło składników mineralnych, głównie sodu. Badania ar zielonoskrzydłych i żółtoskrzydłych z Tambopata w Peru wykazały, że glinką karmione są już pisklęta, co więcej, przede wszystkim te najmłodsze. Do 30 dnia życia wola wszystkich badanych piskląt zawierały glin-

kę, między 30 a 50 dniem – znaleziono ją tylko u 1/3, a po 50 dniu – u co dziesiątego.

Zjadanie gliny nie jest jedyną rzeczą w życiu dzikich ar, która stanowi dla ludzi zagadkę. Badania biologii papug w ich naturalnym środowisku są prowadzone od niedawna. Być może jest to ostatni moment, by takie badania były możliwe do przeprowadzenia – jeżeli degradacja naturalnego środowiska ar będzie postępować w dotychczasowym tempie, jedyną szansą utrzymania gatunku przy życiu stanie się hodowla w warunkach sztucznych, w celu późniejszej reintrodukcji. Tylko czy będzie go gdzie wprowadzić? ■